

A. Ω.

DISSE^TAT^O PHIL^O OPHICA

De,

S E R M O N E,

Quam

Consentiente Ampliss. Facult. Philosoph.
in Regia & illustri ad Auram Acad.

SUB PRÆSIDIO

DN. M. PETRI HAHN,
scient. Natur. Professoris Ordinarii
& Bibliothecarii, Promotoris sui multum
honorandi.

Pro Magisterii privilegiis, ac consuetis in phi-
losophia honoribus rite obtinendis, publicæ
ventilationi submissam voluit

S. R. M. Alumnus

JOHANNES M. AGRELL,
Wex: Smol:

In Auditorio Maximo, d. 20 Martii, Anno re-
stauratæ salutis 1697 horis consuetis.

A B O Ζ,

Imp. apud Jo. LAURENTII WALLIUM.

SAC

GLÆ MAJESTATIS
et Fidelissimo

Reverendissimo in CHRISTO
Patri ac Domino,

**DN. SAMUEL
WIRÆNIO,**

S. S. Theologiæ DOCTORI
Celeberrimo,

Inclytæ Diœcesios Wex: EPISCOPO
Eminentissimo,

Venerandi ibidem Consist. PRÆSI
Amplissimo,

Gymnasiorum Reg. & Schol. per
Diœcesin EPHORO
Gravissimo,

MÆCENATI maximo ac DOMINO,
obsequiosa mente æternum
devenerando.

PACEM, FELICITATEM ANNOS !!!

Adm. Reverendo & Amplissimo Domino,

DN. M. O L A O CAVALLIO,

Cathedralis templi Wexionensis Pastor, Archi-Præposito & Consistorii Seniori Adseffori meritissimo, celebratissimo, gravissimo, Patrono itidem & Promotori magno, omnigena veneratione suspiciendo.

Plur. Reverendo atq; Clarissimo Domino,

DN M. JOH. COLLIANDRO,

Regii Gymn. Wex: S. S. Th. Lect. prim. Pastor in Wederslöfjam dudum meritissimo, districtus Rinnawaldensis Præposito dignissimo, Consist. Adseffori æqvissimo, ut olim Præceptor, ita nunc Promotori optimo.

Ut &

Reliqvis Consistorii prædicti ADSES-
SORIBUS æqvissimis, Gymnasii
LECTORIBUS singulis, Bene-
factoribus & Promotoribus optimis
pia mente perpetuo, venerandis,
colendis.

FELICIA, QUÆUIS ET OFFICIA !!!

Enevolentia, qvæ à virtute
ducitur in primis, & confo-
betur, ac inde coorta gra-
tia, haud fere consenescit,
nec arescit, ut qvæ à viren-
ti promanat initio: sic itaque concipio: vir-
tutem inenarrabili integritate constipatam,
qvæ Te, Reverendissime in Christo Pa-
ter, omnibus ingerit admirandum, & ama-
bilem præcipue, vicissim, Reverendissimæ
vest. Amplitudini, me parte saltem aliqua
conciliaturam, quoniam boc semper, Reve-
rendissimæ Vest. Amplitudinis animo,
Numinis cuiusdam loco fuerit. Nec Jane
frustratum me iri, aut voti prorsus irri-
tum abitum spero; quandoquidem, licet in
illustri rerum humanarum fastigio à RE-
GIA

GLA MAJESTATE con-
sideratus terrarum orbi-
sime in Christo pater
nibilominus permiti esse ingenio diceris, ac
inter veræ nobilitatis viros, clementia & af-
fabilitate tanta, ut nunquam non, vel postre-
mæ sortis homini pateas, renidens perpetuo:
nec letior, quam utili Te adeat. Tua Reve-
rendissime Pater, usurus beneficentia &
nature divinioris largitate incomparabili.
Quod si retuere quis conatur, in aliena lau-
de, quam par est, ingeniosior, suppetit tamen
ex eminentissimis animi vestri, omnia supere-
minentis dotibus, nitidissimo quodam splen-
dore perfusis, conjectatio evidens, illud, quid-
quid est, in humanis rebus augustum esse,
unde tam omnibus numeris absoluta erga o-
mnes benevolentia sit profecta; quâ ego mu-
nitus, securius hanc laboris mei portiuncu-
lam, Reverendissimæ Vest. Amplitu-
dini dicatam volui. Nec ab re: quem do-
ctissima Minerva, omnigena eruditione or-
bi conspicuum fecerat, quemque in Musa-
rum cultores maxime propersum adeo dig-
nus

novi, ut bujus mee portiunculae patroci-
nium, Reverendiss: Vest: Amplitudi-
nem, alacriore animo subituram non du-
bitarim, Hanc igitur vestra innata animi
sinceritate, pusillam equidem, at mei in
Reverendissimam Vest. Amplit. affe-
ctuosi servitii testem non immeritam ac-
cipe. Nec Tuas Adm. Reverende &
Ampliss. Dn. Archipræposite beneficentia
fores pio venerationis cultu pulsare unquam
desinam, confirmatus atque erectus ea spe,
ut eas, quemadmodum nec aliis, qui tua
benevolentia subnixi, ex multiplicibus ad-
versitatum vorticibus emergerunt, ita nec
mibi insultantis fortunæ borea afflictio, clau-
di unquam permittas. Silentio nunc ve-
neror alia & quidem innumera Adm:
Rev. Tuæ Dig. beneficia, quibus philo-
musos, in Academia, adjutasti, Carolina, lau-
des meas aliorumque superantia, ne ea
exiguo meo stylo magis obnubilare quam de-
prædicare videar. Consimiliratione Tibi Adm.
Rev. Dn. Præposite ut & vobis, Pl: Rev:
& Clariss. Dn. Benefactores & Promo-
tores

tores colendi, plerique ante sexennium & quod
excurrit, Praeceptores observantissimi, me mini-
mum maximumque profiteor debitorem. Sed
qui retribuam nescio, cum vestra omnium &
singulorum merita nullo gratudinis cumulo &
quari possint. Quamobrem non aliud apud
animum meum sollicitius aut anxius magis
perpendo, quam ut rationem ineam aliquam,
Quae vobis me & si non gratissimum, quod mei
calculi modus non patitur, non ingratum o-
mnino premonstret saltem. Verum dum dis-
punctam rationem volo, illud demum se im-
bicillitati meæ offert, ut hoc munusculo char-
taceo, si modo vestris dignitatibus & beni-
gnitatibus futurum par est, nomina Vesta,
mibi religiose habita in perpetuitatis memo-
riam dem, ut, ubicunque sonus articulatus
fuerit non infrequens, mortales intelligent
universi, quam clementer, quam benigne me-
cum egeritis, quam hoc nomine non Tibi
modo, Adm. Rev. Dn. Præposi. Sed & vobis
Benefactores & Promotores optimi, in
universum omnibus, debeam, si volo is esse, qui
ut essem, adnusus perpetuo sum. Porro hoc mu-

nus-

nusculum chartaceum, gratum vobis futurum
spendet illud, quod literarum studia sic estis
perpetuo amplexati, ut in iis precellere ani-
madvertamini. Excipite igitur omnes, quibus
hoc qualemque munus dicavi, fronte lati-
ore, & mihi succurrите, quod si feceritis, ego
pro vestra vestrorumque incolumitate vobere
non supersedebo, ut sit vobis tranquilla cani-
ties, capa felicitas, felix tranquillitas.

Reverendiss. Vestr. Amplitudinis
& Vestr. Dignit.

devotissimus cultor,

Joh. AGRELL

VIRO. JUVENI

Pereximio cum literis tum decentia morum,

DN. JOHANNI AGRELL.

Philos. Candidato probatissimo,

Disputationem de SERMONE, exquisite
compositam, evulganti:

S E R M O D E I donum, qvo vix præ-
stantius unquam

Conferri potuit, Cunctipotentis o-
pus.

Dum tamen immoderatus erit, nocet
ipse loquenti:

Justus & injustus verba serendo siet.*

Ille loqui nescit, qvi nescit sponte tacere:**

Qui tacet & loquitur, qvum decet,
ille sapit.

* Matth. XII. 37. ** Symbolum Henr. VI.

Amic. causa ded.

A. WANOCHIUS,
S. S. Theol. Prof.

In Kirum Juvenem
Eximum ac Politissimum
DN. JOHANNEM AGRELL,
Sanioris Philosophiae Candidatum in-
dustrium, pro Privilegiis Magisterii
Philosophici ritè indipiscendis, de SER-
MONE solertè differentem, Amicum
& Commilitem apprimè
dilectum:

Enumerare solent PHYSICI, ni fallor
erro,
ORGANA, SERMONIS, Vocis &
apta, Novem,
Inter quæ primas retinent sibi Lingua, Pa-
latum;
Quatuor dentes cum Guttura, Labra
duo,
Fusus, enudas hæc commonstrasque polito
Scripto, cui, verum, stat sine Morti
decus!

L. Mq;. quamvis admodum
festinatò, scripsi
SIMON TÆLPO/
Met. & Log. Prof. Ord.
P. P.

Virum-Juvenem

Per-Eximium & Præstantissimum,

DN. JOHANNEM AGRELL,
PhilosophiæCandidatum proba-
tissimum,

Amicum meum diu sinecè dilectum.

Dum, ut sumos in Philosophia honores rite sibi
pararet, etiam hanc doctam dissertationē ederet,
eamq; in colloquio publico solerter defende-
ret, schediasmate hoc brevi, gratula-
bundus compellavi,

Mνοίων μεία δ' ἀμάλεκτηνύων πρεσπίδες οι
Εἰδύτοις ἐτείρ, ως ἔρδεις ἡματα πάντα,
Καρπὸν ἔσυγχων ἥδε, ἐπεὶ γλυκὺς ὄρθρος οὐάροι,
Μόχθων ἄφλα φέρων. Αἱ μὲν σεο περιήθει
Μῆσαι κλέισουσι σπαστὴν ἀστακοπὶ καλῇ.
Κάιροι τοῖς ιροῖς Φοῖς θύσασιν τέμνοντες
Ἔδη ἀντίκει ὅρας λαμπρὸν Φάος ἡελίοιο
Τέλο. Σὺ δ' αὐτὸς ζεῦ λίγη περικλητός εὐφε-
τέλαθι. Εἴτε λοιπὸν: οὐαὶ Θεὸς ὁ βεράων σε!
Σὺ φίλου ἀνθεστὴρ ἐγθλῶν ἐπιάμπει ἀπάντων!

MISSA LIBRA D. AVID. Q. U. M. D.

EPIGRAMMA
In Dissertationem non inelegantem
DE SERMONE,
Peregrinii atque Literatis simi
Viri Juvenis,

DN. JOHANNIS AGRELL,
Philosophiae Candidati dignis-
simi,

Amici dilecti.

Alter in alterius mentis penetrare
recessus
Ut queat, est homini sermo sonusque
datus.

Hac lege: ut linguae cor responderet a-
amicè,
Atque expers fictæ fraudis utrumq; foret.

At quam diversâ non paucis vivitur arte!
Os queis angelicum est, corda venena
fovent.

Subito effudit

TORST. RUDEEN.

Viro insignitè docto
bus

DN. JOHANNI AGRELL,
CANDIDATO PHILOS. EXIMIO,
de SERMONE eruditum sermocinanti.

Si, quod disertè nobilis artifex
Oris latini censuit, alterum
A mente, brutis quo dirimemur, ipse
Est sermo: Vel si, ut proximus adjicit
Lingue magister, pectoris abditi
Idem character; credere fas erit:
Tanto sit is quod grandior omnium
Mortalis aure, verba rosacea
Multam coequant cui sapientiam:
Quanto relinqvit longius ima plebs
Sermone solo bucera secula.
Sunt, queis loquaci semper ab hernia
Eructat algam pectus inane. Sunt
Qui puncta rerum, flexanimis sciunt
Verbis, ut ansas jungere. Sic Jovis
Cernis voluerem, non sine viribus,
Sub celsa cœli tecta volare. Sic

Et

Et laude dignus noscere duplice;
Et mactus AGRELL hoc merito grater:
Dum verba nauci cassaque nucleo
Non das, sed illis egregie exprimens
Momenta rerum, disutis optime
Sermone docto, quæ organa, qui impetus
Et mos Loquæ, floridus ipsemel
Auctor loquendi: Cui labium teres
Cum strada dulci pectare inunxit, &
Mox addit omnis nescia scoriae
Ac cruditatis verba, mero & sale
Respersa, & alto deslua pectore:
Sperabo certæ, sydere prospero,
Sermonis almi jam quoque consicum,
Felicitati tam sibi, quam gregi
Sacro futurum, magnifico PATRIS
Ductore VERBO. Nec dubitare fas,
Humani ubi jam multiplicaveris
Sermonis annos, Angelice fore
Linguæ peritum, cum labio novo
Tractabis alti grandia Numinis!

Occupatus scripsi

JO: RUNGIUS.

Jehova Mibi Adsis, summe DEUS, celi ter-
raque monarcha,
Dirige tu linguam, auditum, sermonemq;
pium!!!

THEOREMA PRIMUM.

Θεομαθλοζίαν sermonis succinctè evolvens.

§. I.

Materiam hanc, circa
qvam in præsentio occupa-
mūr, realem esse & re-
vera existere patet cui-
vis; itaque non de re nau-
ci, nihilique acturi, ne inexperti viato-
res & in silva qvasi anfractuosa ober-
rare videamur, statuam Mercurialem,
qvæ viam, qva eundum sit, mutatione
temporum, vario eventu, plerorumque
consensu non perfunctorio comproba-
tam, monstrat, ad monitum sobrie φι-
λοσοφεῖται B. Calov. in sua μεθοδολογία
erigere, instituto nostro haud disconve-

A

nit

nit; quò thematis fonte adinvento, excusaque *òrouadèoia* studium nostrum non in portu, longo jam maris devorato tœdio, sed in ipso limine dum solvimus à litore, & vix dum capessimus iter, laborem suscepimus statim amplissimo solletur prœmio. Et quamvis auctores in hoc negotio tali harmonia concinant, ut commodè scienterque ad chordarum sonum saltare difficile sit, ne tamen prima difficultas variorum abstrusissimis sententiis & spinosis opinionibus involuta, à statu nos oppidò in limine deducat aut convellat: per paucorum opinio- nes, quorum industria in hac re apparet egregia, recensebimus, & recensitis, nostrum quod ex simplici labore se pro- rumpit, subnotabimus judicium. Alii ergo hanc vocem in civitate latina e- ducatam esse existimant, atque vel à Latinorum *Sero*, quod verbum agricolarum proprium est, ortum suum referre, ut sit sermo quasi Ierimo: ad quam sententiam accedunt plerique interpretui, quos mihi conspicari integrum fuit, ad illud

illud Virgilii: *Dario sermone scribant.* vel
 à serie, à qua opinione non procul abest
 humanæ illud vitæ exemplum Varro.
 Alii, qui studia hebraica fido sinu nu-
 triunt, putant hoc thema natales suos
 debere hebræis & quidem à טר dedu-
 ctum in infinit. טר & טר tradendo.
 Alii vero chaldaicæ linguæ studentes à
 טר quod fere eundem cum antecedenti
 valorem & significatum habet, atque sic
 ob literarum non insolentem aut inus-
 titutam μελάθεσιν, fieret Sarm. Adeoque
 literis a & e inter se permutatis, adve-
 niente insuper latinorum o fiat sermo.
 Alii ex Græciâ in Latium hanc vocem
 migrasse, conantur probare, ut Josephus
 Scaliger, qui ad ista Varronis. de qui-
 bus paulo ante actum fuit, sermonem
 à græ: εἰρηνὸς, qvod seriem notat, deri-
 vatum vult, addito capiti, qvod calci au-
 fertur, sibilo, à qvâ sententia non abhor-
 ret ratio Alstedii in Encyclop. lex.lat. in
 serm. sed ἐποιητὴ καὶ πολὺχορδος τὸς ἀκριβότερος.

§. II. Itaque nos necubi videamur
 difficiles, & ex re frivola atque exigua

4
laudem captare, hisce peregrinis ut &
aliis transmarinis conjecturis, quæ in
hanc rem congeri possunt, omissis, di-
cimus non opus esse, hic linguam lati-
nam suâ privari auctoritate, & aliis eam
temerè tribui, cum in se perfecta sit &
sufficiens quodammodo. Si ergo omni-
no nostro judicio, non dilutâ tamen aut
excilâ auctoritatē eorum, qvorum ca-
pita eruditionis canitie venerabilia, hu-
jus vocis, multam habentis caliginem,
detorsit origo, quidquam constituendum
sit; albus eorum computationi additur
calculus, qui hanc vocem latinis domi-
natam & educatam atque adhuc dome-
sticam audire, proximeque à ferendo or-
tum suum trahere, intemeratâ fide sta-
tuunt, ē quorum choro ad fidem pro-
bandam, Servium in scenam produxisse
sufficiat; qui ad ista Virgilii 6. Æn. v. 160.
quorum supra meminimus, hanc etiam
opinionem amplexus est. Et licet dentur
voces perplurimæ in latina lingua sui
ipsius radices, quæ nec ab alia vetusti-
ore, qva usum magis solemaem, utpo-

te hebræa & græca, neque ex suis fontibus aliunde originem ducunt, tamen ausu non temerario decimus, hoc scilicet *sero*: iterum affinitatem, tum ratione literarum, tum ratione significacionis, in hebræorum lingvario alere, atque ab hebræo נָבָ sparsit, dispersit, ventilavit, projecit, deduci: E. gr. Semen, sermones & quæ sunt hujusmodi generis alia: adeoque limite inter derivationem mediatam & immediatam, remotam & proximam, peregrinam & domesticam, ut facilius sit nostræ defensionis cursus, posito, acerbæ illi de hac re Λογοπαχία soporem, vel saltim idoneam conditaram procuratam esse nobis perivasum habemus, & interibi rem in eo cardine esse, in quo non solum vertitur communis talus græciæ.

§. III. Excipit iam, quo stat progressi ordine, ipsa vocis ιστορια pandenda, cui pro ratione instituti immorabimur, potiores ejus appellations repetendo, ubi imprimis quædam periphrastica quæ se idiomate produnt la-

tino, recensere juvabit. Ut *index animi*,
vel *interpres, mentisque Symbolum.* Qvia
condita seu verax aperit præcordia
liber, in apricum protrahit, inque plu-
rium notitiam emittit melius item
& distincte. Nam ut pictor protoge-
nes, Apellis nunquam alioqui oculis
obvii, industriam pingendi ex unica li-
nea animadvertis: sic vel unico respon-
so ingenium & industriam hominum
metiuntur non pauci; imitantes factum
Socratis: qui puero cuidam fertur di-
xisse: *loquere ut te videam.* Qvod indi-
cium cum probabilitatem non necessi-
tatem habeat, non contemnendum qui-
dem erit, verum firmius argumentum
de corporis quam mentis temperie ex-
hibet. Sciendum tamen est, homines
interiores animi conceptus, actiones &
passiones posse manifestare, tum signis
naturalibus ex sua natura, sine instituto
significantibus: ut sunt cachinnus, fle-
tus, & alia affectuum signa multa, qva-
lia sunt interjectiones multæ, &c. tum

soifbarbi-

arbitrariis seu voluntariis, atque ex insituto significantibus; ut sunt voces articulatae atque significativae. Unde non imperfectionis sed perfectionis argumentum est sermo, cum bestiae non nisi priori genere ad passiones interiores notificandas sint armatae, homo vero utroque gaudeat & alterutro, vel utroque pro lubitu, si malit, quando & quomodo cunque velit, uti possit. Alias etiam characteris mentis seu *victor* rationis nuncupatur. Democritus & Epicurus sermonem *rationis flumen* vocitarunt; quia a rationis conceptu fluit sermo, ratione quasi in linguam stillante, ut ea plectri instar suo ictu aereas diverberans undas, voces effingat conceptuum, qui a ratione emanant, articulatas & significativas. sed dicimus voces *articulatas* & *significat.* nam & vocum non idem genus est, aliæ enim sunt articulatae, quæ soni presentiam literis fistunt. Aliæ inarticulatae, quæ literarum monumentis fisti non possunt. Ut quando quis sibilat, screat, tussit, gemit, ridet,

det, & hujusmodi alios inconditos sonos emittit. Nec otiosa est altera vox significativa: nam & vocum illarum articulatarum duplex genus est; significativarum & non significativarum: ut *schindapsus* *blietri turum lirum larum*, & infinitæ aliæ lallationes, quæ fingi possunt, nihil prorsus significantes, ubi ut poëtæ verbis utar: *sonus est præterea nihil.* in qvas cum nullum institutum, sive divinum sive humanum inciderit, hoc est, quandiu non ab aliquo adhibitæ sint ad denotandam rem aliquam, formale sermonis illis deest, nempe vis significandi; sine qvâ voces potius sunt murmur, & inanis ludens imago qvat sermo.

§. IV. Qvare ē re esse videtur, interstitium, qvod tonum inter & vocem atqve sermonem interjacet, celeri gradu percurrere, ut neminem fugiat harum vocum discrepancia apprime notabilis, & dici in animantibus tantummodo vocem, quod inanima esse vocalia nequeant, ni metaphoricè abutaris proprie-

prietate, ut si organa nuncupes vocalia,
 qvod iis qvodammodo efformari verba
 & effingi alloquia videas. sed nec ani-
 malia cuncta recte vocem habere pro-
 nuntiaveris, qvando exsangvibus, vocis
 nulla suppetit facultas, sicut insectis &
 iis, qvæ crusta integuntur. Nam ea, qvæ
 concentum etiam promere sentiuntur,
 ut cicadæ, qvam habeant rationem, sub
 publica ventilatione, si ansa oblata fue-
 rit, edocebitur. Sermonem verò solis
 hominibus exesse competere, non inju-
 ria statuimus, utpote qvi à sola ratione
 dependet, qvâ aliis animalibus maxime
 præpollet homo, & sensa animi sui aliis
 communicat, qvæ conceptuum commu-
 nicatio non nisi sermone fit: ad quam
 sententiam suo tempore non latenter al-
 lussisse Stagiriten testis est locus oculati-
 ssimus lib. iv. Hist. animal. cap. ix. u-
 bi inter Φωνὴν καὶ διάλεκτον hoc ponit in-
 terstitium: ὡς δὲ ὅμοιως, Φύσει τῆς διαλέκτου
 οὐδὲ τῆς Φωνῆς ἀλλ' ἐνδεχόμενον πλάγια
 αριθμοί, καὶ οἱ ἀνθρώποι Φωνὴν μὲν ἀυτὴν οὐ φίασσον
 διαλεκτὸν δὲ δὲ τὴν ἀυτὴν. & ibidem differt vox

à sono inquit, cum non nisi organorum opificio, qvæ animalibus sunt propria, generetur, ac propterea infinitis à rerum inanimatarum, ut quercus polyglossæ dodonææ, similium corporum sonorum, ex quibus canoras effici voices, in veteribus memoriis proditum est sono discrepat, parasangis.

§. V. Cum itaque in homine vox articulata, quo societas conservetur, esse debeat, ad animi conceptus significandos, lingua facta est, in animalibus organon ex variis coagmentatum particulis, ad Saporum vim & delicias prægustandas, in hominibus insuper ad ~~παρέκπειαν~~ seu vocis simulationem & usurpationem determinatum: quod suos, quibus movetur, habet musculos, quibus motum varie voci à larynge produenti, sese opponit, & ita vocem articulatam format: cuius formationi & labia inserviunt, quæ & ipsa prout vocis articulatæ ratio requirit, voci se opponunt, suoque motu præcedunt, comitantur, subsequunturque motum linguæ;

guæ; qvæ sensu metonymico pro ser-
 mone usurpatur: idque dupliciter. (a)
 γενικῶς, prout totius sermonis genti a-
 licui concessi commercium complecti-
 tur. Ut lingua finnonica Germanica,
 Svecica, &c. (b) ἀδικῶς, prout sermo-
 ni unicuique nationi peculiari, qvi dia-
 lectus dicitur, contradistingvitur. Qvo-
 modo singulæ linguæ suis diversitati-
 bus & dialectis variantur, etsi qvæ
 alia, græcam præ reliqvis, his esse
 insignem norunt omnes, qvi ejus no-
 titia animo comprehensa eam in quin-
 que genera divisam, per omnes par-
 tes & numeros penitus cognoverunt.
 Sunt præterea aliæ voces, qvæ hanc affi-
 nitatem contingunt, ut loqui loquela cum
 suis derivatis & compositis, qvæ itidem
 ab oriente dimigrationis societatem fece-
 runt in Latium, genus ducentes â
 نُل qvod Arabibus adhuc superstes lo-
 qui denotat. Græcis etiam dicitur λόγος,
 de cuius ambiguitate in sequenti vide-
 bitur. Et qvamvis adhuc plura tam ex

He-

Hebræa qvam Græca Linguis recen-
seri & deponi possint, vocis hujus
Synonyma, hisce tamen, qvæ adducta
sunt, subsistimus, benevolum Domi-
num lect. ad doctorum amandantes Le-
xica, ubi uberiorem materiæ substratæ
haurire potest cognitionem.

§. VI. Ut in trivio via recta adin-
veniatur, Cūoropīas multorum errorum
genitricis ratio est diluenda, quam si
condigna æstimatione metimur aliquan-
to, oppido constabit hanc vocem esse
ἐπ τῶν πολλαχῶς λεγόμενων, atque ideo
τὸν πολλαχῶς λεγόμενον ἀουφὲς excusse
distingendum & ad certam ac deter-
minatam significationem redigendum
esse. Et cum primo omnium hic oc-
currit sermonem sumi pro potentia,
facultate seu aptitudine ad loquendum,
ā nostri instituti ratione non erit alien-
num, ut potentiae significationes discu-
tiantur, & discussæ, qvibus substrata
materia interpretationis luce dilucide-
tur, in antecessum reserventur. Itaq̄ hic
sciendum est, potentiam non accipi tran-
scen-

scendenter, qvæ suam adpellationem ex
amplitudine adepta, omnia genera tran-
scendit; quomodo potentia & Actus in
Metaphys: affectionem Entis disjun-
ctam constituunt, qvia hæc potentia
accidentis nomine venire nequit, cum
& ipsi Enti increato competit, in quod
nulla propter suminam quidditatis luæ
perfectionem, cadunt accidentia. Hæc
potentia negative sumta dicit non re-
pugnantiam ad Existendum, alias lo-
gica seu obedientialis dicta, cui duplex
competit negatio; *Essentiæ*, qvam non
dum habet; & *repugnantiæ*, qvia non
repugnat, Ens absque contradictionis
irreconciliabilis implicatione, citra na-
turæ indolis propensionem non repu-
gnando natum esse, ut obediatur agenti
superiori. Sic DEO per infinitam suam
potentiam, qvâ potest facere ὑπὲρ πάν-
τι, ὑπὲρ ἐκπέμπσι simpliciter & absolute
absque ulla restrictione, sunt possibi-
lia, qvæ nobis àduantur videntur, ut οὐχιλ-
μοφανερῶς in Exemplis extraordinariis,
apparet: Asinæ Beliamini qva de re ora-
cula

cula sacra agunt, & Agni, quem tradunt historiæ sub Bocchoride Ægypti Rege locutum tuisse. In his & similibus exemplis comparatur potentia hæc ad actum istum, qui complet eam, quem non passivum tantum, sed sæpe etiam activum esse non injuria statuitur. Ad hæc miraculosa & prodigiosa referenda sunt, quæ reperiuntur annotata de Homeri xanto & Achillis e qvo. Iliad 19. & bove Romano apud Valer. l. i. cap. 6.

§. VII. Hac potentia obedientiali in ordine ad homines sumtâ, etiam quædam animalia rationis expertia eò adspici possunt, ut articulatissime continuatis perpetuo verbis, more humano sententias integre & vario pronuntiant idiomate, perinde ac vir peritus recitaret. Unde picæ loquaces & psittaci *ανθρωπόγλωσσοι* dicuntur, id est humanæ solertes imitatores lingvæ, quia latam habent linguam ideoque ad vocem emittendam haud inepte formatam. Dixit non nemo se canem semestri spatio

a-tio sic erudiisse, ut ne puer quidem do-
 cilior videri potuerit. Merulas quoque,
 i-sturnos & Monedulas cantu articulato
 i-insignes fuisse, testimonium adstruit hi-
 storicum. De corvo refert Scal. Subtil.
 Exercit. 327. quem Monachi qvidam
 i-vicini alebant, qui qvoties fame preme-
 ti-retur, coquunt *conradum* clarâ voce, ut
 ab homine vocari putares, imploravit.
 Artificio hominum etiam metalla qvæ-
 dam loqvuntur & canunt, si res vide-
 tur fide major, adi sis Argentinense
 artificiosissimum horologium. Verum
 licet in his tam nobiles operationes con-
 spici, negari non possit, ut πνὲς ἀπο-
 γῶν, πόνον νῷ ή πνὶ ἄλλῳ ἐργάσανται lib. 2.
 phy. 8. t. 80. est sane Elephas ζῶν εὐά-
 στενη καὶ ἄλλῃ ὑπερβάλλου lib. 10. de hist.
 anim. cap. 46. sed id non plus probat,
 qvam aliquam aliquarum bestiarum vi-
 a cinitatem ad hominem, ea omnia præ-
 stari ἀ phantasiā: nam ἐν τοῖς ἄλλοις ζώ-
 οις & νόηταις δέ λογισμὸς ἐστι, ἄλλα Φαντασία.
 Tenendum ergo est potius ex habituali
 quadam dispositione, vel etiam arte, qvæ
 na.

naturam qvidem imitatur, sed non facit idem, crebraque exercitatione, ad quam bruta qvædam haud sunt inepta propter sensuum & interiorum & exteriorum solertiam & vigorem, evenire, qvam his avibus articulatam aliquam pronuntiationem admetiri. Nam inter bruta, loqvelæ, quæ animalibus ratione præditis, ut diximus supra, solum est communis, naturâ nullum est capax, qvia lingua eorum laryngi minus correspondet, ullam nec habent ad vocales cum consonantibus combinandas & pronuntiandas potentiam, nedum habitudinem. Quoniam in sermone duo sunt attendenda. unum *materiale* ut sunt voces & quidem articulatae: alterum: *formale* seu *relatio*, & mutua habitudo inter res denotatas, signa & animum proferentis. At primas hic tenet judicium & institutoris recta ratio: quâ animalia bruta destituta esse, immotis tuleris stabilitur. I. à priori & quidem negata spiritualitate, omnis anima intellectiva est spiritualis, bestialis anima non est spiri-

spiritualis. Ergo non est intellectiva.
 Nam ad intellectuonem perficiendam re-
 quiritur, tum speciei intelligibilis & spi-
 ritualis expressio, tum supra seipsum re-
 flexio sive ut loquitur Philosophus lib. 3.
 de an. t. 10. τόνοις κεκλασμένη πρὸς ἀνθρώ-
 πον deniq; rerum cælestium, spirituali-
 um & æternarum cognitio. quæ omnia
 abrutorum animabus, quas ad terræ pa-
 vimentum depresso creator, sunt aliena.
 XI. à posteriori à negata voluntatis libertate.
 Αἱ μὲν ἡ λόγῳ πᾶσαι τὸν ἐναντίων, αἱ δὲ δυά-
 ρεις ἀλογοι μία ἐνός inquit Philosophus
 lib. 9. Metaphyl. c. 2. inde argumen-
 tamur. Omnis intellectuale est volun-
tarium, bestiæ non sunt voluntariae, er-
go non sunt agentes intellectuales, &
per consequens nec ratione præditæ.
Atque sic ubi nulla ratio, ibi nullus con-
ceptus, ubi hic deest, ibi omnis exu-
lat sermo. Voce vero naturali, ut mo-
 do innuimus, gaudent bruta; quam quod
 non uno modo edunt, contingit præ-
 fertim propter asperæ arteriæ & laryn-
 gis constitutionem, quæ tanto facilius

glottidem stringit, laxat, diduct atque flebit, quanto fibrosior & musclosa fuerit magis; partim etiam propter longitudinem, brevitatem & gracilitatem linguae, quæ plectro tanquam voces modulatur; partim deinde propter dispositionem rostrum, quod voces aptat & explodit: huc etiam aëris traxi qualitas & exspirandi tandem accedit modus.

S. VIII. Sed cum consideratio hujus vocis sit dives ingenii pabulum, utile ergo erit, antequam tuncus inter corticem & lignum consideratus deponatur, ut truncum, qui intergerium, quo contignatio combinetur, est præparatus, ne semiputata vitis in ultimo frondosa relinquatur, proprius deputemus. Dicendo: Nos hic sermonem expendere, tum ut prædicamentale accidens homini natura insitum, qua actum primum, tum qua hujus aëtus exercitium, hoc ad prædicamentum actionis, illum ad qualitatis referentes. Quomodo sermo non est poter-

tentia objectiva sed subjectiva, eaque ratione activitatis, non irrationalis sed rationalis, quæ tum impotentiam naturalem ad serendos sermones includit, & in hoc valore non mediatum sed immediatum seu formale sermocinandi principium denotat, quod recipit & largitur aetum: tum impotentiae naturali contradistinguitur, quæ gradu perfectionis saltim, quo lingua alias multijuga organorum, quæ ad sermonem edendum sunt data, inflexu & mobilitate minori & confusiori sonos emittit, à potentiae naturali discrepat. Itaque eam sic nuncupari non ~~σύγχρονος~~, quasi omnimodam potentiae naturalis ~~σύγχρονη~~ involveret. Nam cum animam intime afficiant facultates omnes, ut iis orbata foret cœca & muta, belluino furori affinis, & perpetuo errori obnoxia; ab omni ergo ratione averia & in opprimenda veritate perversissima disciplina esset, statuere has illâ unquam egredi. Et quamvis in difficulter loquenteribus denegetur operatio, ut vel nullo vel difficili ple-

etro & palato verba ab iis articulen-
tur, tamen nullus facultatis, nullus po-
tentiaz adest defectus, qvæ, qvemad-
modum radii visivi in corpus solare
unice teruntur, ibidemque concentran-
tur, ita in anima tanquam antro non
interibili defixæ stabulant potentiaz, ad
excipiendas omnes functiones, quas
præstare domina tenetur, paratæ, nec
partium defectu, nec corruptela aut a-
missione, inde qvamvis acre & gran-
de cum iis ineatur prælum, & in eo
concisæ aut artuatæ fuerint omnes vi-
scerum partes, unquam à statione suâ
queunt depelli.

§. IX. Qvare ~~omniglucos~~ ob actum,
qvo minus operationes suas exserit, vi-
tio organorum debiliorem, impotentiam
potius dici: evellendus ergo atque ē
Philosopherum Scholis explodendus
est eorum error, qui hanc potentiam
definiunt, qvod: *Subjectum per eam si*
impotens ad actiones edendas. Sic namque
per glaucoma videntibus, nebulas obji-
ciunt & perverso consilio ac studio spis-
tas

ſis erroris tenebras offundunt, ſimpli-
cem potentiaꝝ defectum quāsi nutu ſi-
gnificando. Cum tamen impotentia
hæc, qva impeditꝝ Linguꝝ homines
ſuo loco plane & diferte verba ponere
nequeunt, difficile ſaltim fit operativum
principium, quo per magis vel minus
facultas exercetur enuntiativa. Unde
ab ore naturaꝝ muti, discordabilia o-
mnia & inarticulata hiante ore clam-
tant, & ſat ſolerter fensa animi ſui nu-
cu nū τὴν ἀνάρθρῳ Φωνῇ pandunt vocem,
locutionem vero nullam propter organorum,
qvæ ad articulationem ſunt de-
ſtinata, inhabilitatem & inexpeditam
dispositionem.

§. X. Qvod vero ad facultatem ar-
ticulandi attinet, animadvertisendum
est, eam vel in *ſpecie* ſpectari; prout ad
Græcæ, Latinæ, Svecanæ, Finnonicæ
Linguarum iſhomata reſtringitur: vel
in *genere* prout denotat potentiam ex-
primendi interiores conceptus vel imas
ideas per voces quocunque modo,
nullo ad hanc vel illam linguam habi-
to

to respectu. hoc non illo modo faculta-
tem hanc homini esse naturalem conce-
ditur. *Naturale* quoque, ut nudæ & sim-
plici veritati, qvæ nostrum propositum
promoveat, patrocinium, dispulsis tene-
bris, feratur, ab ambiguitatis involucris
evolvendum est & depurandum. Qvod
significat omne quod secundum com-
munem naturæ cursum à causis natu-
ralibus exit; idque vel *Constitutive*, quod
naturæ largitur esse. Vel *consecutiva*,
quod ex essentiâ ipsa simul ac initium
sui esse nacta fuerit, per se immediate
fluit. Vel *subjectiva*, quod naturæ ar-
ctissime est infixum. Vel *perfectiva*, quod
naturam perficit. Qvibus sane modis,
excepto primo, spectatis, inficias iri
nequit, qvin locutionem homini, per
naturæ indolem, simulac in scenam hu-
jus vitæ per nativitatem prodierit, in-
esse non repugnet; licet actu ipso non
loqvatur, nascitur nihilominus instru-
etus potentia huic negotio determinata.
Atque sic aliter loquendum est, de

λόγῳ

λόγῳ ἐνδιαίτερῳ seu sermone mente concepto, qui ab Arist. λόγῳ καὶ ἔσω item ē τῇ ψυχῇ nuncupatur, estque nihil aliud, quam ratio actu circa res percipiendas occupata, quae conceptus, aut dictio, & verbum mentis vocatur: verbum quidem grammaticum, est vel illa orationis pars, quam inflectunt per modos & tempora, vel in genere omnis vox conceptus nostri interpretativa. At philosophi, verba interna odorantur ex vocibus, & mentis conceptus vocant verba; per hæc enim quasi nobiscum loquimur, & hoc modo secum loquuntur Angeli & animæ separatae. Hinc Psalm. 14. 2. *Dixit insipiens in corde suo, quod non sit DEUS.* potest enim quis & λόγον ēαυτῷ dicit, sic hæmorrhousa Matth. 9. 21. ἐλεγειν ē ēαυτῇ. & auctor ē ēαυτῷ Zylai lib. 2. de cœl. c. 12. t. 86. confer sis lib. 8. Top. cap. 4. sed aliter loquendum de λόγῳ καὶ ἔσω seu οὐφοειδῖ, organis materialibus hominibus propriis prolatō. Hoc modo omnibus, quibus hæc materia obsesta

est, & temporis opportunitas inquirer-
dis sufficerat, æquivocationibus, fidelis
machærâ convulsis, speramus nos tam
altè in arenâ amphitheatrali fodisse, ut
solo exarenato, tandem ad saxum vel
argillam structuræ haud incommodam
perventum sit, ubi pascat enim pro-
micans nucleus & lententiarum fragran-
tissima medulla. Ideoque in re sic per-
spicua, ne justo diutius ingloria cum
gloria morari videamur, neve tedium,
cui mederi unicè studebimus, legentibus
obrepat, hæc labori nostro in antecel-
sum suppeditent.

THEOREMA SECUNDUM,

πεγρατλογίαν adductius discussio-

ns. I.

Praetâ sic & à suis scrupis expurgata
definitione nominali, nullo fatis fir-
mo dubitationis frœno inhibitî *σκέψις*
proximiorem seu rem ipsam aggredi-
mur, & legitimo rationis ac methodi
stadio percurremus. Itaque ne extra
debitam dissertationis orbitam, vagatio-
nis justo longioris insinuemur, hoc in-
stru-

strumento logico, quod non male detor-
natum posteritati dicavit Sperlingius,
adyta hujus materiae multarum opinio-
num divortiis obdita referanda invadi-
mus. *Sermo est facultas animae rationalis ad*
res mente conceptas manifestandas ordinata.
Hanc definitionem, ut evidentior evadat,
incudi examinis impositam deduci & in
suas partes studiose evolvendas, dispesci
necessarium duco & utile. Etcum ingens
naturae varietas, in hoc visibili palatio,
obversetur oculis, & DEUS filio suo
homini, amorem in primis ejus abdi-
ta scrutandi, ut per visibilia, naturae op-
ficem DEUM & invisibilium majestatem
ad curatius indagandam properet, imo
paulo solidius surgat, quam ille surdus
ad æterna Pythagoras, & deniq; ea in-
teribi teneat, quæ nobis certis testimo-
niis de suâ naturâ, voluntate & gloria in
æternum celebranda idem ipse tradidit,
quorum cognitio non parum lucis ad fert
mentis nostræ, causam primam & prin-
cipem sermonis quærendi aviditati, e-
amque inventam totius universi mentem

archite^ctricem DEUM indubitanter pro-
nuntianti, qui juxta executionem de-
creti in æternitatis consilio facti de con-
dendo homine, non solum protoplaсто-
rum corpora non ē sphærâ Jovis aut
martis producta, sed ex נָהָרֶת יְהוּנָה
facta, ordinata organorum commixtura
compaginavit: in qvâ mirabilis partium
in situ ordo, in distantia proportio, in
dimensione symmetria, in numero
concentus, sed etiam huic harmoniæ
partium præstantissimo, qualitatibus in
æqvali conspirantibus, proportione at-
que symphonia, temperamento super-
inducto, animam corporis re^ctricem &
formatricem non ex sua substantiâ na-
tam, sed à se ad immortalitatem, qvæ
primus gradus impassibilitatis fuit, con-
ditam, notitia sui certiore, timore sui
majore, fiducia perniciore, & certè re-
stitudine ac vi omnia ista efficiendi, qvæ
voluntati divinæ congruebant, vel ver-
bo! plenaria omnium facultatum usur-
patione ditavit, inter qvas non obscu-

re emicuit exterioris sermonis usus seu
 facultatis radius, qvi hominibus non
 tantum ad Divinæ celsitudinis gloriam
 buccina canorâ decantandam, sed etiam
 ad vitam socialem, qvæ sine sermonis
 commercio nec commode iniri, nec
 feliciter conservari potest, faciem subdit
 & præfert illustrem. qvod justâ æsti-
 matione perpenderat Stagirites, ex ser-
 mone tanquam fundamento socialita-
 tem inferendo lib. 1. pol. cap. 2. & lib. 3.
 cap. 4. qvod etiam grandi judicio
 non minus ponderavit Paraphrastes
 Chaldaicus dum in Gen. 2. 7. לְנֶפֶשׁ חַיָּה מִמְלָאָה לוֹחֵד trans-
 in translatione sua מִלְאָה הוֹתָה tran-
 stulit, quasi forma hominis non minus
 in λογῷ ἀροφούσικῷ quam ἐντελέτῳ con-
 sisteret. Qvod grande evidentiæ testi-
 monium est, Adamum primum pho-
 nascum, non tantum interiora animi
 sensa, per exteriora signa expressisse;
 sed etiam beneficio non inventionis sed
 creationis sermones DEI percepisse, per-
 ceptos cum Eva corporis sui comite
 sociasse atque singula animalia conve-
 nien-

nientibus nominibus connotasse, qvæ
in re pulchre εμψυχοὶ οὐκ τὰ Θεῖα ra-
diabat. Verum enim vero de sermone,
signo inter homines utilissimo, & ad
conceptus hominum communicandos
ad invento, Ethnicis ne minimum cu-
ræ fuit, qvos ignorantia historiæ cre-
ationis eo adegit, ut, licet in illis per
lumen naturæ de Existentia DEI ser-
monis summi auctoris, cognitum sit,
non dubitarint tamen propter hanc in-
scitiam humani generis natalium, asse-
rere genus humanum, proprio marte,
ut alias multas artes atque disciplinas
ad invenisse. Scribunt enim Diodorus
Siculus in sua histotia. lib. 1. & Vitru-
vius in Archit. lib. 2. cap. 1. Homi-
nes primum more bestiarum in silvis & ca-
vernis vixerunt, ut qui sparsim ad pastura
exiverint, ac sapidissimam quamque herbam,
ac sponte natos arborum fructus comederent.
Cumque à feris infestarentur, mutuo sibi o-
perculari usit edocti, & metu ad societatem ad-
acti, paulatim cognatas inter se formas a-
gnoverunt. Voce autem adhuc confusa, & ni-

bit significante pederentim verba articulate pronunciando, & signis unamquamque rem subjectam notando, elocutionem tandem omnium rerum sibi notam fecerunt. Sed cum per totum orbem ejusmodi cœtus coirent, & quibus at fors dabant, verba connecterent, non eadem omnes loquela utebantur. Inde volunt, concludi, fortuito nomina inventa esse. Sed in hujusmodi opinionibus refutandis non multi sumus, cum eas recitasse sit refutasse, & videsis refutatas apud Eusebium lib. i. de præp. Evang. cap. iv.

¶. II. Cum exempla, bene multa, quibus expertum iverunt, num infantes, si nuperrime nati omni excluderentur confortio, natura sermone aliquo loqui addiscerent, clarè satis doceant, quod nulla lingua homini sit naturalis, nam quamvis homini naturalis sit potentia & facultas loquendi, inde tamen non sequi linguam aliquam homini esse innatam ; omnis enim loquela oritur ex auditu, mutuâque consuetudine: certum nihilominus est, unam aliquam linguam in principio rerum fuisse, quâ primus homo

mo usus est, quæ, teste spiritu sancto, o-
mni exceptione, majori, ad impiam turris
babylonicae structuram mansit omnibus
communis, quam hebræam fuisse plerique
omnes unanimi consensu contentiunt au-
tores, paucis exceptis, quorum alii eum
honorem Chaldaicæ, alii denique Belgicæ
deferre non verentur. Verum inter or-
ientales hanc laudem Ebræam mereri
& argumentis necessariis & auctoritate
doctorum virorum communitur. At quia
DEUM Ebraice loquentem intellexit A-
damus, Ebræam nec si à Deo sibi infusam
habuisset, ulla alia loqui potuisset: evi-
dens ratio est, Deum istius esse auctorem:
si autem dicatur linguam Ebræam ideo
videri ab Adamo inventam & non à Deo
inditam, quia bestias agri & volatilia
cœli nominibus cuique animantium con-
venientibus notavit; non tamen nostra
hanc ob rationem debilitatur sententia,
Deus namque & ante conditum Ada-
mum nomina rebus quibusdam indide-
rat & antequam Adamus ea animalibus

imposuerat, eum allocutus erat, adeo ut
 non sit dubium, quin Adamus tum jam
 linguam Ebraeam edocitus fuerit, quan-
 do nomina sua cuique imposuit animali.
 Itaque voces fortuito natae esse, ut opi-
 nati sunt Diodorus Siculus & Vitruvius,
 atque sine ullo respectu rebus esse im-
 positas, sapientiae Adami in tanta luce
 conditi, ut profundius longe adspice-
 ret naturarum penetralia, quam omnes
 Anatomici, innumeris sectionibus præ-
 stare ullo unquam tempore potuerunt,
 convenire haud facile dixerim: quod
 & Philosophi gentiles Lumine naturæ
 recte usi magnipendere quiverunt, tan-
 tique rectam nominis impositionem æ-
 stimarunt, ut eam admetirentur vel Sa-
 pientioribus, ut Plato: qui in Cratylo,
 eum, qui primus omnium mortalium
 nomina rebus imposuit, Sapientissimum
 fuisse afferit. Αναγκαιον η ειδοτα τιθεσθε το
 ιδευενον τη οροφατες Vel altiori cuidam vir-
 uxi ut idem ille paulo post addit: οιμας
 μεν εγω των εληθετων λογον τελι τηλων επων
 ο σωκρατες μετωτνα διναμιν επων η ανθρω-
 πιατ

πέντε τὸν Ιερεῖν τὰ εὐαγγέλια διόρθωται τοῖς πρεσβύταις. l.c. p.m. 29. qui si novissem qvam aptissimè nomina in primigenia illa lingua conveniebant rebus, magis in suā sententiā tuisset confirmatus. Et Clem. Alex. testatur ἐκ τῶν προφητῶν ἐκλογ. p. m. 577. t. 18. πιθανός εἰτε, μήδονος λεγούσαν αἵτια καὶ προσβύτελον ιγνοῖσθε τῶν προφῶν τὸ θέμενον τὰ ὄντα πρᾶτος πράγματος. Cū nominis impositionis jus, ad eum pertinuerit, qui potestatem & dominum, in id, cui imponebatur nomen, exercere poterat, adeoque ejus potestatis signum erat, quæcumq; primo nomenclatori Adamo & ante & post peccatum à DEO concessa fuisset, Jure potuit unumquodque animalium suo appellare nomine non solum discretivo sed etiam significativo: & per conseqvens inditum cuique nomen a DEO ipso fuisse approbatum, ea que lingua quam DEUS ipse homini suggesterat. Eodem modo aliis rebus alia nomina imponere, prout experientia & creaturarum usus postularet, potuit, eaque paulatim connectere ut intelij.

telligeretur, atque hoc modo succedente tempore, tanta sermonis copia acquiri potuit, quanta indigeret, quamquam non tanta, quanta oratori Philosopho opus esset.

§. III. Divini mirique ad sermonis productionem influxus, duo potissimum extant rutila documenta omni exceptione majora *Ἑρμηνίαται*, quae haud difficulter quemvis in sui admirationem convertunt. *Severitatis unum: benignitatis alterum:* hoc in Nov. illud vero in Vet. Test. relatum legimus. Nam cum profana hominum pars, omnibus in univerlum mortalibus, sermone uno, ad interiora animi sensa exprimenda dato, utentibus, cœlo quasi bellum natura, perversissimo consilio & pessimo animo turrim admirandæ celsitudinis ædificandam, neglegentis atque contemptis DEI iussis, fuisset aggressa, Divina vindicta elatum eorum animum execrandumque conatum gravi malo coercuit atque dissipavit, sermonisque conveti notitiam

& habitum ex animo illorum penitus delevit, abrasit; ut rupto sic societas vinculo, cogenteque necessitatis telo coacti fuerint, mutare consilium, atque infelici exitu labori suo respondente, sedes alibi & novas colonias quærere, cuius in exoticas terræ plagas dissipacionis timore, ad tantum opus adacti fuerant moliendum: lingua tamen Ebræa non fecerat tantum naufragium, ut in universum pristino se exuerit nitore, sed penes Eberi posteros manserit sarta recta, loco divini pignoris, evidentissimique argumenti, illos præprimis cœlestem hæreditate capturos gratiam, qui obsequium categori exhibuerunt, abstinendo à ceterorum impiis molitionibus atque illis operam denegando. Contra vero cum postea congregandum esset genus humnanum ad communionem Ecclesiæ & unitatem fidei, diversitas linguarum, decori & administrationi esse cæpta est, dum Spiritus Sanctus Apostolis in festo Pentecostali & aliis in primi-

tiva

tiva Ecclesia varia sermonum genera miraculo infundi fecerat. Ex hisce satis clarum & manifestum est, Altissimum Numen ad productionem sermonis dupli influxu concurrere: vel *immediato*, ut in exemplis modo allatis apparet, vel *mediato* per rationis usum, ut hodie quando sermones usu, labore, multijugaque institutione tam materna quam Praeceptorum addiscuntur, ad priorem modum referendæ sunt sanationes illæ mutorum, quæ ab ipso salvatore in diebus carnis suæ factæ sunt.

§. IV. Huic autem assertioni, quâ statuitur omnia verba, puncta, imo accentus iu Scriptura contenta, immediata divina inspiratione esse exaratas magno fervore quamvis se opponat Gregorius Nyssenus, ut hanc sententiam tanquam blasphemam & DEO etiam atque etiam indignam improbarit, multa namque, *inquit*, in lingua primæva ut & singulis aliis, turpia atque inhonesta vilia quoque imo & vulgariter in re culinaria & opificiis fodi-

dis usitata offendit, quorum nominetaturam à DEO venisse, Majestatem ejus condecere haud est censendum. magnificientius sane dicit, de magno illo, imo altissimo omneque nomen simul & cogitatum excedente DEO, cogitandum est, quam eundem ut infaustum Orbilium syllabas, flexiones, numeros, quantitates atque puncta vocalia, quæ tamen essentialem scriptionis partem vocumque vitam constituant, tradidisse, unde prænominalis Pater: Φλυάρα πᾶσα, inquit, καὶ ματιόντης ἰδεικὴ παμπολὺ τῆς τῶν χριστανῶν μεταλοφίας ἐκπεπτωκῆς, Τὸν διεργόν Τὸν μέγαν καὶ ὑψεστον καὶ ὑπὲρ πᾶν ὄντος τε καὶ νόητος Θεὸν τῷτον ἀσύνταχτον γε φύματις τοις Τεῖαις δε τῶν ὄντος πρώτων θεοῖς φιλεῖται γένεται.

At hæc quamquam speciosa primo intuitu videntur, tamen non sunt tanti momenti & efficaciam ut nos à statione vel ab origine Linguarum DEO ipsi admetienda deturbent. Itaque objectas has & asperas arduitates ut gradu inoffenso superemus, Nysseno obviam ibimus, distinguendo: inter concurredum

sum DEI specialem ut in exemplis §.
II. III. & generalem, qualis nunc est, ad
productionem nostri sermonis olim
hodieque; quæ ad priorem classem re-
feruatur omni vicio carere non est du-
bitandum, quæ vero ad posteriorem: si
quid inordinatis aut incompositi insit,
hoc non DEO universaliter per modum
causæ primæ juxta indolem atque ex-
igentiam unius cujusque rei con-
currenti, sed homini post nefandum illud
colloquium cum serpente institutum, ac-
ceptis in creatione viribus, turpiter ab-
utenti adjudicandum est. Atque ut non
obscenitatem verbis ipsis, quæ rerum
sunt signa & symbola, ita nec vilitatem
ullam rebus in & per se spectatis inesse
concedimus. quod ad puncta, vocalia,
accentus & quantitates attinet, laude ce-
lebratissimi auctores in eo οὐαδὸν
conveniunt omnes, hodierna vocalia
non esse inventum humanum, sed ἡτοι η
& ex ἡτοι η nec ab exēgeta unquam
deserenda, reliqua, quæ hic quidem di-
cenda forent, postulante sic temporis ra-
tione scienter mittimus.

§.V.

§. V. Atque hæc de causâ prima sermonis dixisse sufficiat: sequitur, jam secunda & proxima nempe anima, quæ proprios facultatum actus, per ideas proprias exercet, diciturque causa efficiens sermonis immediata per emanationem non per transmutationem, qvæ emanatio & resultantia non sine verâ efficaciam & actione perficitur: non obstante, quod cum anima simul sit hæc potentia, nec ab ea, ut supra evictum est, unquam possit separari; valet enim illud: simultas, placet vocem observare, in duratione non tollit distinctionem realem, velim itaque ex hoc saltem moneri, de distinguenda realitate, qvâ non solum facultates menti essentiales qvæsi pedissequæ, ab ea; sed & à se invicem re & dignitate differunt, cum ea substantia finita sit & non possit immediate per essentiam suis vacare functionibus. Nam ut DEUS se in anima videret depictum & agnatum qua potentem & Sapientem voluit eam donari

nari facultatibus, ideas rerum percipiendi & res ideatas regendi atque gubernandi, hinc exsurgunt aliæ facultates ad naturæ corporeæ regimen spectantes. Subiectum ergo Denominationis seu quod, vel inhæsionis primarium est totus homo, ab anima enim facultas hæc emanat in hominem, unde totus homo dicitur loquens; Subiectum vero quo seu immediatum est ipsa anima, cui proxime adstat hæc facultas, ad omnes, quas natura subiecto specificat functiones peragendas, ne in agendo deficiat, prompta atque parata. Inter signa igitur, quibus hominem imaginis suæ participem ab aliis discerni voluit summus creator, haud postremo loco ponendus est sermo hominis, nam omnis nostra cognitio scatet ex facultate hæc homini primitus a DEO concessâ loqvendi, quæ rationi ad conceptuum expressionem promptam, ministrat: nam nec sola anima conceptas rerum ideas manifestare potest, quippe quæ immersa corpori per-

se sine instrumentis, signa nulla edere posset, nec solum corpus quod ergastulum pigrum, torpens atque erroneum est, sine imperio animae; utriusque ergo opera requiritur, anima intelligendo & volendo operatur, corpus Spiritus & organa praebet. Anima ideas rerum per sensus sibi transmissas potentia intellexiva submittit & judicio de illis lato voluntati repräsentat, quæ utens libertate suâ & potestate quasi dictatoria, mandata dat facultati enunciativæ, quæ prompto ministerio hæc exequitur. Hanc etiam in homine aptitudinem jure meritoque effert Fabius in has laudes prorumpens: ipsa ratio nec tam nos adjutaret, nec in nobis hujus vestigia tam evidenter essent, nisi quos conceptus concepissimus mente, sermone etiam aliis communicare quiremus, itaque ex hisce haud hebeti judicatu concludi poterit, in quo consistat sermonis natura atque indoles: est enim hic vox ab homine profecta & articulatim formata, qua mentis nostræ con-

conceptus aliis deteguntur & præsentes
sistuntur. Hoc enim homini cum aliis
animalibus est quidem commune, quod
vox sit, qua affectus suos retegunt &
illa; verum in homine voce illâ articu-
lata cum significativa quadam vi con-
juncta exprimuntur non tantum mo-
tus & affectus, sed intimiores etiam
conceptus & cordis meditationes va-
riæ. Unde manifesto pater per pro-
nuntiationem non significari qvodvis
murmur, lallationem vel inarticulatum
sonum, sed articulatum certis organis
& intervallo prolatum, cogitationum
interpretem qui apud Senn: lib. 7. c.
10. de differ. anim. dialect: seu lo-
cutio appellatur.

§. VI. Circa mentionem subjecti
breviter saltim in indolem locutionis
angelicæ placet mentis scrutinio inqui-
rere, cum tam certum sit, quam quod
certissimum, intelligentias & cum DEO
& cum hominibus loqui, atque inte-
riora secreta & conceptus sibi invicem,
manifestare posse; non quidem stricte &

proprie, exsertis linguis per sonos expressos, mediantibus instrumentis corporeis aërem collidendo nisi per accidens, nec per nutum, expressionem signi spiritualis *ad instar locutionis corporæ*: quia modus ille intelligentiis non est necessarius. Non enim existentia & communicatio illarum inter se dependet à productione & existentia ullius corporis. Sed *analogice* & sensu pneumatico, quatenus loqui nihil aliud est quam actus interiores seu conceptus in mente latentes detegere in quo formale locutionis angelicæ consistere non negat Becanus. Part. i. Theol. Schol. Tract. 3. Qvæst. 14: & non repugnat angelum unum, alterius posse, si ille velit, cognoscere cogitata, & illo non volente, non posse eadem intelligere: si jam angelus non intelligit actus alterius mentales, quatenus alter eos occultat, potest vero, altero eos aperiente, intelligere atque percipere, sequitur qvod alter illos queat detegere.

at hæc actuum internorum detectio,
nobis locutio dicitur, quam requirit angelorum perfectio, nam si hæc divinitus concessa prærogativa intelligentiis deesset, reperiatur quædam imperfe-
ctio in illis, qva, hominibus forent inferiores, quod concedi non potest. Fa-
tendum porro est DEO & Angelis suum
competere loquendi modum utrum alium
illi, alium hisce, qui in hac nostra mor-
tali conditione nobis explicatu est dif-
ficilis si non & impossibilis, qvia adhuc
controvitetur; an locutio Angelica fiat per
solum assensum? an per speciei intelligibilis
impressionem? an per sensibilis motus effor-
mationem? quanquam media sententia
est receptissima suas & quidem insignes
paritur difficultates: cum DEO, quem
primarium constituimus objectum lo-
cationis Angelicæ, vix queant ejusmodi
species imprimi. Verum observandum
est hic locationem angelicam non uno
ad omnes fieri modo. loqvuntur enim
intelligentiæ cum DEO, uti probabile
saltim est, per cogitatorum atque desi-
derio-

deriorum suorum directionem, non ut
ea ei innotescant, sed ut aliquid vel a
DEO impetrent vel illum laudibus con-
celebrent, ut sanctitatem atque majesta-
tem ejus venerentur. Verum ad alios
angelos conficitur locutio angelica per
speciei intelligibilis impressionem, quæ
actum mentis interiorem præsentem fa-
cit, quia per hanc specierum intelligibi-
lium impressionem, communicantur in-
ter intelligentias illorum actus interni,
qui in sua Entitate, quam juxta in lo-
quentis intellectu permanent, non mani-
festantur, ergo necessarium est, per idola, a.
Etus ejusmodi adæqvate repræsentantia,
eorum fieri manifestationem. At hic mo-
dus loquendi angelicus, a nobis statuitur
non ideo quod certus & indubitus sit,
sed quia ab absurditate videtur alienus,
& aliis aliorum opinionibus, quæ majo-
ribus sunt graves difficultatibus, præci-
pue anteponendus, itaq; hunc compres-
sis tenemus manibus, donec totum æni-
gma ab aliquo cœdipo nobis dissolutum
tuerit. Hic comode etiam uti possumus

occasione ad explicandam locutionem
divinam: alii existimant DEUM sensibili-
ter, alii intelligibiliter homines alloqui.
Verum si obseretur atrente quid de an-
gelis statuminatum sit, facile dissolvipot-
est hic nodus. Nam ut angeli, si in as-
sumta forma corporea comparent ho-
minibus sensibiliter, ita locutus est DEUS
in assumptio corpore, per soni articulati
in aëre colliso efformationem. Ut an-
geli extra statum assumptionis angelis lo-
quuntur intelligibiliter; ita DEUS ani-
mæ alicuius prophetæ se approximian-
do tanquam spiritus spiritui loquitur
per speciei intelligibilis impressionem,
mentis irradiationem & intellectus ul-
tra nativas vires elevationem. Pro-
lixius de locutione angelica videri pos-
sunt Lyranus, Gregorius, Brentius, Tho-
mas l. p. 90. 13. art. 13. conf. Calov. T. 4.
Syst. p. 63. & 63. & Joh. Osiand. Syst. Th.
p. m. 191. Walth. Harm. Bibl. p. 465. Vas-
quez. Tom. 2. Disp. 211. cap. 1. Molinam
quaest. 106. art. 1. Scheib. lib. 2. Met. c. 4.
Tit. 13. art. 1. §. 215. Clasen. c. 25. de in-
telligentiis p. m. 117.

§. VII. Sermonis causis atque sub-
iectis, carptim ac levi, ut ajunt, brachio,
tactis, hujus loci esse existimaverim pau-
cis tangere ejus objectum sc. conceptus,
qui teste Philosopho lib. ~~de~~ ^{ep} epuris sunt
signa rerum, quæ potentia cognoscitivæ
res præsentes faciunt, non secundum
speciem aut substantiam producendo i-
psum signatum, sed patefaciendo & in
cognitionem potentia cognoscitivæ ad-
ducendo. Unde constat quantum ad co-
gnoscentem potentiam & specialem re-
præsentationis rationem, signa non tan-
tum dicere relationem ad res signatas
sed & importare habitudinem ad poten-
tiā cognoscitivam, siquidem citra re-
spectum ad potentiam cognoscentem
non potest ratio signi perfecte & com-
plete mente concipi non E.g. sumus el-
set signum nisi haberet vim aliud poten-
tiæ cognoscitivæ indicandi vel prælens
faciendi. Requiritur etiam proportio
inter signum & potentiam cognoscen-
tem absq; qua nulla fit conjunctio signi
cum facultate recipiente, atque sic nihil

re-

repræsentat, & per consequens Signum dici non meretur. Nec id quod Signum cognoscit vel potentia cognolcens Signum, necessario idem est, quod percipit aut cognoscit signatum, motus enim ut Signum principii cuiuspiam moventis, percipitur à sensu, animam vero, ut signatum cognoscit ratio vel facultas intellectiva. His adjungunt alii, aliam relationem vel respectum scil. ad imponens, unde existimant Psittacum & alia animalia non verè loqui, qvia voces suas non edunt ut signa propter defectum & carentiam habitudinis vel relationis ad imponentem ex arbitrio, unde vis vocum significativa dependeat. Verum hæc tertia habitudo vel respectus non adeo videtur necessarius neque in signo naturali; qvod tale manet, licet respectus ejus, qvem habet à natura ad signatum, non ab omnibus intelligatur, ut sumus manet signum ignis, licet sit qvi ignorat & ex ignorantia uti non possit: neque in arbitrario, quo qvidem si vim ejus significativam ignores non po-

poteris uti, siquidem nemo usurpare
 potest voces, nisi quid indicent, sibi no-
 tum habeat. Atque sic psittacus & a-
 lia animalia non vere loquuntur adhuc,
 quia mente non concipiunt vim vocum
 significativam, adeoque nec gaudent
 conceptibus per vocum modulos expre-
 sis, quod tamen ad veram locutio-
 nem requiritur. Nam sunt voces si-
 gna non tantum rerum sed etiam con-
 ceptuum, ea intentione inventae, ut per
 eas unus alteri conceptus suos præsen-
 tes faciat, animi sensa exprimat, quod
 est cum altero loqui. Ex his facile con-
 stat, quam vanos parit discursus inlania
 Philonis in lib. de Confusione lingua-
 rum λέξεων, dicentis, ὡς ἄρτε καθ' ὁμι-
 λῶα, χερουλά, καὶ ἔνδεξ, καὶ κητὰ τὸ πα-
 λαιὸν ὥργοφωνα τὸν, id est narratur olim a-
 nimantium omnium terrestrium, aquatilium
 & volucrum eandem vocem fuisse, utpote
 quā non solum inter se bruta sed etiam
 cum hominibus conferre possent. Ve-
 rum cum ex supra allatis §. VII. Theor. i.
 haud obscure constat, quid nos de loquela
 bru-

brutorum sentiamus, non multi erimus, ne videamur tædiosi & crambem bis coctam apponere, in refutanda hac Philonis opinione.

§. VIII. His ita consideratis, consequens est, ut ad conceptuum naturam proprius accedamus; ut vero inoffenso pede in horum $\sigma\chi\epsilon\psi\alpha$, procedere queamus, justa mentis trutina examinanda est varia conceptuum significatio, sumitur enim vel pro objectivo vel formalis; *conceptus objectivus* nihil aliud est quam natura à singularibus magis vel minus abstracta, quam, licet tantum in mente detur, ad modum cognitio-
nis singularium, intellectus extra se quasi in prospectu ponit, ut suum sit ob-
jectum, & per formalem conceptum mediate sibi, quatenus veram & realem sui gignit ideam concipiendam objiciat.
& quia in omnibus operationibus ipsi mediante specie intelligibili obijcitur, objectivus dicitur. cum itaq; forma de-
nominans à quā conceptus objectivus vocatur, non sit in ipso objecto cognito.

D

sed

sed in intellectu concipiente, viderimus dici eum saltim conceptum denominatione extrinsecâ, non intrinseca. Atque hinc discrimen inter utrumque conceptum est manifestum. Conceptus *formalis* est noëma seu idea de conceptu objectivo formata, qva mediante intellectus contemplat res, adhibita specie intelligibili, quæ est qualitas intentionalis ex actu mentis relicta & in mente hærens, instar imaginis repræsentans objectum & tam diu durans, quamdiu intellectus in actuali consideratione objecti perseverat. Dum enim res ipsæ secundum esse reale intellectui inexistere vel immigrare nequeunt, vires illarum sustinent ejusmodi idola vel conceptus, qui res ipsas cum intellectu conjungunt. Est ergo intellectus passivus veluti fæmina fœcunda, idea, vel noëma quasi semen; sicut enim mater mediante semine à patre transmissio, in se concipit prolem, quæ est imago naturalis parentis; ita intellectus passivus, influente intellectu agente cum phantasma.

castitate; mediante specie intelligibili tanquam semine producit conceptum seu partum, qui conceptus nunc vocatur formalis seu expressa species, quæ expressio opponitur adumbrationi, nam cum impressa species sit adumbrata *imago*, quibusdam tecta involucris adhuc per illam solam non apparet Prototypus, at expressa rem formaliter clare & aperte depingit. Sistitur ergo *imago rei* qua nostrum concipiendi modum menti vel mediate vel immediate, & hinc nascitur distinctio conceptus. Sunt & aliæ adpellationes conceptus; utpote vel *mediatus*, quem denotat vox aliqua non immediate per se & primo sed mediante realitate quadam media; vel *immediatus* quem denotat vox aliqua per se primo non per aliquam naturam superiorem. Plures conceptus significationes perseqvi, non permittit ratio nostri instituti.

§. IX. Cum itaque ex hisce allatis constet conceptus aliud nihil esse quam, exactam imaginem rei, cuius est con-

ceptus, atque naturaliter rem illam significare, non difficile fuerit, dispicere sintne iidem conceptus apud omnes? licet prima fronte cum veritate ē diametro pugnare hoc videatur utpote quod alius sit conceptus solis in Mathematico, alius in rustico: ille imaginem solis, sub quantitate terram multoties superante, hic verò sub quantitate discri concipit. Affirmativa tamen suis stat & confirmatur rationum fulcris. Nam Arist. de interpret. cap. i. ubi comparans conceptus & voces ait *ἡ αὐλὴ πᾶν ταὶ γίγνεται τῆς ψυχῆς*, literæ vero & voces non item: illa autem ideo apud omnes eadem, quia res sunt eadem, quarum illa sunt *ομοιώματα* secundum Arist. I, c porro natura non movetur nec circumfertur vagis hominum cogitationibus sed firma eademque manet tanquam exemplar ad quod conformantur rerum imagines seu conceptus. Itaque conceptus tanquam rerum imagines sua exemplaria utpote res vere exprimere debeant, utique apud omnes eosdem esse oportet.

§. X. Tradita ita, qua fieri brevitate potuit ea, qvæ ad conceptuum naturam spectari visa sunt, excipiunt jam voces & verba, quibus exserte aliis conceptus communicantur, itaq; circa horum evolutionem paulisper hærebimus, binas tantum proponendo quæstiunculas, haud per glaucoma inspiciendas, quarum primas hæc tenet: *an voces sint à naturâ, an hominum institutæ arbitrio?* præter rationes, 1. *Ex Sermonis Causis,* 2. *Ex naturâ Sgni & signati.* 3. *Ab hominis præ reliqvis animalibus præminentia,* 4. *Ex Exemplo Protoplæstorum,* 5. *Ex impositione Adami petitas,* quibus negativa hujus qvæstitutionis à suis defenditur Patronis, de affirmativa etiam, quam nos suscipimus tutandam, ambigendi anſam præbet, mirum illud, quo de antiquis memoriis proditum est, scil. in regia natum fuisse infantem qui vix dum viginti quatuor, vitæ, horis perfectis, rege adstante & manus signa facere & loqui incepit, qua in re rege conterritio hoc accedebat mirandum his verbis prolatum: *sum infeli-*

citer natus ad prodendam regni amissionem & gentis perniciem & desolationem. Verum adhæc ex observatione eorum, quæ aetate à nobis allata sunt §. II. Theor. 2. respondendi ansa est perfacilis, quod nullus sermo homini jam sit naturalis, qui si naturalis sit & non ex instituto, cur ni omnes loquantur idiomate uno? nam quod convenit uni naturaliter secundum speciem omnibus congruere, consentaneum est; qui illâ specie continenrur. Subest ergo aliud ludibrium huic exemplo; quod apparuit in puerō regis filio, quo die natus fuit locuto, quia nec coniunctione & vi quatror planatarum Mercurii, Saturni, Jovis & Martis, concurrentium verba formabantur: ut quidam fabulantur; nec infantis anima verba vaticiniumque fecerat de paterni regni calamitate mox paulo post sequuta, sed Dæmon Mercurialis. Itaque hoc non ratione sed exemplo nititur. præterea etiam vocum institutioni ex arbitrio, obstare videtur illud apud Pla-

Platonem in Cratyllo: ὄνοματι οὐ γένεται
 εἴναι εἰδῶς τῶν οὐτῶν φύσει πεφυκῆναι: &
 paulo post καὶ τὸ εἶναι οὐνόμα, οὐ, οὐτί^τ
 τίνεις οὐνέμενος καλῶν, καλῶν τῆς αὐτῶν φωνής
 μόρου εἶτε φεγγομένος. Sed nec hæc
 sententia est tanti, neque rationes, qui-
 bus fulcitur, talis ponderis, ut apud e-
 os, qui judicio aliquo pallent, aut pos-
 sit aut debeat alicujus esse momenti;
 cum ex iis quæ allata sunt §. vii. Theor.
 2. Facile colligi possit, voces esse signa-
 tum rem extra mentem tum concep-
 tum in mente delitescentem facultati cognoscitivæ repræsentantia, in quo formalis ratio signi sita est, quæ signa facultatem cognoscentem ad cognitionem rerum facilitant. Id etiam probat ratio, nam manifestum est, vim determinatè hoc vel illud significandi, id est certam ideam excitandi, vocabulis non inesse à naturâ aut intrinseca qvapiam necessitate sed ex mero hominum instituto, alias nulla redderetur ratio cur eadem res in diversis linguis diversis insigniretur vocabulis. Nam si rem.

unam eandemque E. g. Eqvum tan-
quam objectum externum diversarum
nationum hominum, ut: *Sveci, Germani,*
Galli, Latini, Græci & Hebrei oculis, in
justa distantia ceterisque requisitis æ-
qualiter se habentibus, exposueris, pro-
cul dubio eadem equi in mentibus sin-
gulorum idea generaretur, quemad-
modum Philosophus Cap. 1. *τετραγ-
νέας* docuerit; at si ad exprimendam
hanc animi ideam singuli singularum
nationum homines convenirent; qvæ, si vo-
ces essent à natura & non ex arbitrio
institutæ, nequaquam deprehenderetur.
Pro nostris partibus pugnat etiam au-
toritas, Aristot. lib. de interpret. lib. 2.
Ethic. cap. 2. Burgersd. instit. log. lib. 1.
cap. 24. Hermogenes in loco apud
Platonem citato. ἡ δύναμις ποιητὴν, ὡς
ἄλλη τις ἐστὶν ὅπιότης οὐδεναιτο. η οὐδήνας καὶ οὐ-
δελογία: Nam ex conventione atque con-
fessione hominum, vox potius una
quam altera rem certam significat, un-
de in linguis tanta deprehenditur in-

con-

constantia atque varietas, sed quod in
hoc consenserint, naturæ impressioni
acceptum ferendum est, qua aliis at-
que aliis nati quamvis hominibus, ani-
mis inter se tamen conlociari gestiunt.
Insuper inquit idem Hermogenes l. c.
& τοιούτοις Φύσει εἴκαστοι περιφύκεταις ὄνομα δένδεν
δένδεν αλλὰ νόρης καὶ ἔθει τῶν ἐπιστολῶν τὸ μὲν κα-
λεῖται τὸ δένδεν. Nec infeliciter pro hac no-
stra sententia pugnat insuper linguarum
mutabilitas. Nam si quisquam ex pa-
triæ nostræ conditoribus ab inferis sur-
geret, nec mores nec linquam agnosce-
ret; quod fieri non posset, à natura vo-
ces si essent.

§. XI Loco secundæ qvæstionis hæc
stare possunt: Quid sentiendum sit de su-
perstitione eorum, qui vel per anagrammati-
smos vel per numerales literas nominis ali-
eius, ὄνομα θεοστοιχοι exercendo de fortuna, brevi-
tate vel longevitate ejus, ad quem nomen spectat
solent divinare? Quam olim tuerit anti-
quitas & sit etiamnum mortalitas va-
nis conjectionibus & impiis supersti-
tionibus dedita, arguunt monumenta

prisca, desiderium ad huiusmodi vanitates spirantia, ex quibus bene intellexeris, non tantum arguenda est magorum vesana vanitas, sed etiam superstitionum hominum vana vesania, qui nominibus & verbis prolatis aut scriptis non dubitant eas annumerare operandi vires, quae ipsis non insunt, qualium superstitionum exemplis justo magis intumescit papatus, in vanis suis exorcismis; quae si quis cum ~~δακτυλιο-~~
~~μαντείᾳ, ὑδρομαντείᾳ κυσκυνομαντείᾳ &~~ aliis ejusmodi incantamentorum generibus, ut & characteribus verborum, quae juxta incantandi actus a suis auctoribus haberi conservaverunt, conferat, facile percipiet lutulentos ejusmodi ludibriorum rivos nihil in se habere efficaciam, sed quidquid sit, quod sequatur, non ex aliqua virtute verbis indita, sed ex vanity pervasione & superstitione eorum, quibus mentes sic sunt dementatae, oratum ducere atque emanare. At, non existimandum est varia illa elogia, quae per

per anagrammata ex inversione literarum alicujus nominis ingeniose solent solertes excogitare scriptores, per se unquam vituperari debere, sed tantum si quis ea mente id agitat, ut velit, quidquid ex literis alicujus nominis quomodo cunque inversis conficitur, id genium vel fortunam ejus, ad quem spectat nomen, referre per divinationem. Qvod non tantum superstitionis sed & falsitatis, infelici eventu, intentioni eorum, qui hujusmodi ominosas res agitant, respondente adstringitur. Ad numerales literas quod attinet, idem iudicium ferendum; vanæ namque essent ineptiæ de longævitate vel brevitate vitæ ex literarum multitudine judicare sive absolute sive comparare. Nam si eventus conjecturas de longævitate vel brevitate vitæ, ex numero literarum unquam comprobasset, procul dubio ea liberis inderentur nomina, qvæ aliquot Myriades continerent. Nec ulla ratione nec auctoritate probari unquam potest, verba illa majorem habere effi-

caciam, qvæ originem suam debent
fonti linguae dignioris, & qvæ res san-
ctiores repræsentant, qvia nec sanctæ rei
significatio, nec linguae dignitas, nec in-
stitutoris hominis probitas, ullam qua-
litatem physicam possunt verbis inde-
re. Hæc iam singula firmare Testimo-
niis, qvæ passim occurunt, auctorum,
& deberemus & possemus, sed quia a-
liud ivadet imperata festinatio, illis cum
venia supersedemus.

§. XII. Possent adhuc multa, non sine
argumenti hujus meliori illustratione
hic expendi, sed quia id præter insti-
tuti & temporis rationem est, opellam
hanc qualemcunque, usum sermonis le-
viter tangendo finiemus. Cum hori-
nem natura ad vitam socialem agen-
dam destinaverit, neminem existimave-
rim eò ignorantiae adactum esse, ut
sermonis societatis arctissimi vinculi cō-
moditatem atque necessitatem ignoret.
Juxta hujus ergo facultatis legitimum
exercitium, quod extra societatem vix
haberi potest, eæ debiti officii partes
secun-

Secundum Dictamen juris naturæ, hominibus sunt præcipiendæ, ut ne quis sermone, aut aliis faciei lineamentis, suos indicandi animi conceptus, alterum fallat. Unde haud obscure apparet, sermonem quemcunque supposueris, nobis concessum esse ad auxilium non ad perniciem; ergo id agendum est lingua, ut sermonem habeamus rectum & bonum, & aliis præsternus eundem, qvod nisi sit jure meritoque indomitæ feræ assimilanda est lingua. Circa hoc ergo arctissimum societatis humanæ vinculum & ore & literarum momentis prolatum, *duplex obligatio* haud clausis inspicienda superciliis nobis notanda venit; *una* est hominum una eademque lingua utentium, qvâ isti certæ rei certum signum, prout usus cujusque linguae exigit, adhibere adstringuntur. Cum enim constat, ex superiorius allatis vocibus, determinatam vim hujus vel illius rei certam in animo ideam excitandi à natura non inesse, sed ex mero hominum arbitrio dependere, inde, ne cui-

cuique integrum sit, qvocunque velit nomine, quamlibet rem insignire, ère est, ut illud arbitrarium impositionis jus, tacita qvædam comitetur ~~orijnen~~ seu conventio, cujus vi ad hanc & non aliam rem significandam signa ista applicentur. Et ejusmodi conventio omnino est statuminanda, quemcunque tandem ortum loquelæ hominis supponimus. Nam cum qvilibet sua sermocinandi facultate gaudeat, eandemque libere exercere possit, & quælibet verba qvibuslibet rebus pro suo arbitrio adhibere, non potest ea facultas usum suum adsequi, nisi pactum inter diversos homines fuerit initum, super uniformi loquendi modo atque iisdem vocabulis easdem res significantibus. Unde exigente tali pacto, quilibet hominum in frequenti commercio versantium, inter qvos usus unius linguae intervenit, ejusmodi vocabula producere obstringuntur, qvæ & communis usus comprobat & usus linguae postulat. Inde etiam hoc sequitur, ut qvam-

vis

vis interiores mentis conceptus à voce
expressa abscedant, id tamen qvisque
serio sensisse præsumendus sit, qvod si-
gna ejus exprimunt, licet forte intrin-
seca voluntatis destinatio ab iis abludat;
cum autem inter mortales mutua offi-
ciorum communicatio haberi nequeat,
nisi de voluntate mortalium invicem
certum sit, idque non aliter fieri, nisi per
signa, necessum est igitur ut eorum u-
sus conventione sanciatur & circumscri-
batur. Altera inter sermocinandum ob-
ligatio in eo suas agit radices, ut, quam-
vis conventione aliqua obligemur per
signum voce prolatum mentis cogitata
prout conspiratum est, aperire, nequa-
quam tamen eo ipso adstringamur, o-
mnia animi judicia pandere atque ex-
promere. Nam siquidem non tantum
aperiendi sed conticendi, qvod in ani-
mo volvimus, libertatem habeamus, &
non semper quod mente agitamus, id
qvibusvis exponere reneamur, opus est
ergo ut specialis interveniat obligatio,

qvæ

qvæ aliquem cogat ad cogitata mani-
festanda & quidem ita manifestanda, ut
alter eadem liquido cognoscatur: prove-
nit autem hæc obligatio, vel ex parti-
culari conventione vel ex communi
mandato Juris naturæ, vel ex præsentis
negotii natura & habitudine, cui con-
trahendo sermo adhibetur. Verum e-
nimvero, cum non semper contingat ut
ex aliquo horum capitum qvævis ani-
mi nostri sensa circa res præsertim par-
ticulares sint exponenda, inde constat
nos non ex obligatione debere, aliud
alicui sermone nostro indicare, quam
ad quod ex nobis cognoscendum, al-
ter jus haber, atque ita reæte conticen-
do non prodere nos posse, quod ut ex
nobis cognoscatur, jus nemo haber, ne-
que aliqua obstrictione juris ad id te-
nemur. Verum cum sermo non tan-
tum propter alios sed & propter nos-
met ipsos sit datus, non prohibebitur
nobis, ita signa admovere, ut diversa
plane animi nostri sensa quam revera
sunt,

sunt, explicentur, si nostrum commo-
dum hoc ipso procuratur, & nullius
jus lœditur. Licebit præterea in qui-
busdam casibus sermonem colorare
atque fingere, qvi interiora mentis no-
stræ audientibus præsentia non sifstat,
nam qui commodo alterius inservire
velit, ea utique via insifstat, qua finem
intentum obtineat; ex his manifesto co-
gnosci potest, in quo præcipue verita-
tis veritutur cardo, ad quem volvendum
omnes obstringimur. Ut scilicet, ser-
mo viva voce expressus, interiores men-
tis conceptus, alteri commode præsen-
tes faciat, cui eosdem cognoscendi jus
competit, qvosq[ue] ut pandamus, no-
bis obligatio injungit, idque ea inten-
tione, ut vel ipse ex manifestatis ani-
mi cogitatis aliquam utilitatem con-
sequatur, vel ne, si sententia animi
plane diversa, qvam revera est, ex-
pressa fuerit, detrimento præter me-
ritum puniatur. Adeo ut veritati lo-
gicæ, qvæ convenientiam verbo-
rum

rum seu conceptuum, cum rebus i-
psis involvit, veritas moralis qvæ con-
formitatem sermonis & gestuum cum
corde complectitur, superinducit ob-
ligationem & intentionem dicentis. In-
vento sic veritatis fundamento, facile
constat, in quo consistat omnibus dete-
standum mendacium, de quo cum Mul-
ti controversiæ farram reciprocariint &
dilquitionis funiculum non minus ju-
cundum, qvam maxime conducibilem
traxerint, credo omnem facultatem mihi
præcisam in ejus naturam ulterius
inqvirendi. Itaque manum de tabula.
Qvod cum dicimus, opellam, ne in mo-
lem justo majorem exereſeat, ejus no-
mine, qvo incepimus, finimus, & per
omnia vitæ nostræ spatia inge-
minamus.

Gloria sit Patri, sit nato Gloria Sancto,
Gloria Spiritui, Triadi sit Gloria Sacra.